

مهاجرت‌های محیط زیستی طی ۲۰ سال اخیر به حدود ۱۰ برابر رسیده است

مهاجران اقلیمی، بیشتر به تهران و استان‌های شمالی می‌روند

زهره توکلی
خبرنگار

شاید هیچ گاه به ذهن کسی نمی‌رسید که روزی مردم کشورمان با این همه نعمت خدادادی، به دلیل مشکلات زیست محیطی مجبور شوند از استان‌های جنوبی کشور به استان‌های شمالی مهاجرت کنند. مهاجرتی که از آن به عنوان «مهاجرت زیست محیطی» یاد می‌شود. زنگ خطر مهاجرت‌های محیط زیستی در داخل کشور از حدود ۵ سال قبل توسط دوستاناران، کارشناسان و مسئولان محیط زیستی و حتی مسئولان در بالاترین رده‌های استانی به صدا درآمد. مطالعات نشان می‌دهد مهاجرت به دلیل تخریب محیط زیست، در دو دهه اخیر چندین برابر شده است.

کم آبی، آلودگی هوا، گرد وغبار، تخریب‌های محیط زیستی و به دنبال آن وقوع سیل و... از جمله دلیل این موج مهاجرت عنوان می‌شود. تا پیش از آنکه توسعه ناپایدار به جان محیط زیست بیفتد، اغلب مهاجرت‌ها به دلیل بیکاری و برای یافتن کار به استان‌های بزرگ و کلانشهرها صورت می‌گرفت؛ اما امروز اتفاقاً افشاری که تا حدی توانایی مالی دارند اما ساکن استان‌هایی هستند که به لحاظ زیست محیطی در مضیقه قرار دارند، اقدام به مهاجرت می‌کنند.

نکته قابل توجه اینکه بسیاری از مردم ساکن در استان‌های کم برخوردار، از سال‌های دور برای یافتن کار و ایجاد منبع درآمد برای گذراندن زندگی به کلانشهرهایی نظیر تهران، اصفهان و... مهاجرت کردند. درحالی که ساکنان قدیمی این شهرها به‌ویژه پایتخت به دلیل شرایط آلودگی هوا که بیشتر روزهای سال را دربرمی‌گیرد از این شهر فراری هستند.

بخش دیگری از مهاجرت‌های زیست محیطی متأثر از طرح‌های تهاجمی عمرانی نظیر سدسازی، طرح‌های انتقال آب و... به‌ویژه در دهه‌های قبل بوده که بدون توجه به ارزیابی‌ها و عواقب زیست محیطی استان‌ها در کشور اجرایی شده است.

نتایج پژوهشی که در سال۹۹ در فصلنامه علمی مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی نیز چاپ شده نشان می‌دهد که تا سال۹۹ حدود ۲ میلیون نفر در ایران بر اثر ساخت ۳۴۹ سد که به بهره‌برداری رسیده‌اند مجبور به ترک زادگاه خود شده‌اند.

مهاجرت‌های اقلیمی

بیشتر این نوع مهاجرت‌ها از استان‌هایی نظیر خوزستان، سیستان و بلوچستان و... است.

به گفته «محمدرضا محبوب فر»، پژوهشگر مسائل اجتماعی، مهاجرت‌های اقلیمی بیشتر متوجه مناطقی نظیر خوزستان، اصفهان، کرمان، یزد و سیستان و بلوچستان است که با بحران آب و آلودگی هوا روبه‌رو هستند. روند این مهاجرت‌ها به گونه‌ای بوده که حتی بارندگی‌های چند سال اخیر نیز نتوانسته از این مهاجرت‌ها جلوگیری کند. این مهاجرت‌ها طی ۲۰ سال اخیر به حدود ۱۰ برابر رسیده است. مقصد مهاجرت‌های

اقلیمی نیز بیشتر تهران و استان‌های شمالی کشور است. همین عامل باعث تغییر فرهنگ‌ها هم می‌شود.

مرکز استان البرز نیز با اشاره به افزایش مهاجرت‌های اقلیمی طی سال‌های اخیر عنوان کرده بود که «افراد زیادی از استان‌های جنوبی کشور به دلیل مسائل زیست محیطی از جمله آلودگی هوا به کرج آمده‌اند» که همه ساله بر تعداد آنها افزوده می‌شود. در هر حال «دگرذیسی طبیعی و پناهندگی محیط زیستی در کشور»، اتفاق و پدیده ناخوشایندی است که مسئولانی چون معاون رئیس جمهوری و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست کشور نیز به آن اشاره و برنامه‌ریزی عملی برای مقابله با آن را ضروری می‌دانند.

مهاجرت‌های محیط‌زیستی

آمارها نشان می‌دهد از ۵ استان کشور بیش از ۵۰۰ هزار نفر به استان‌های شمالی کشور مهاجرت کرده‌اند که علت آن کم آبی و نامساعد بودن شرایط محیط زیستی است. طی ۸سال اخیر ۵۱ مخاطره طبیعی در ایران شناسایی شده است که ۱۱ مخاطره در دستور اصلی کارها قرار گرفته است؛ یکی از آنها پدیده گرد وغبار است. در همین حال «علی سلاجقه» رئیس سازمان محیط زیست، ضمن اعلام این آمار، خبر از تغییر اقلیم داده و می‌گوید که کشور باید بر مبنای این شرایط مدیریت شود. به گفته سلاجقه، «دولت باید تغییر اقلیم را به رسمیت بشناسد، حتی به رئیس جمهوری نامه زده‌ایم که نام «شورای عالی محیط زیست» به «شورای عالی محیط زیست و تغییر اقلیم» تغییر کند».

وی با تأکید بر اینکه تغییر اقلیم تمام مسائل ما را تحت تأثیر قرار داده، می‌گوید: بحث دگرذیسی گونه‌ها در کشور در حال رخ دادن است که به طور قطع

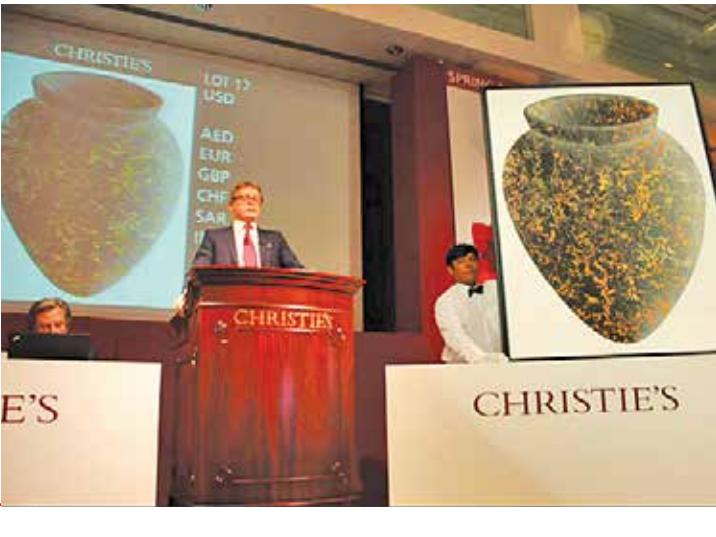
۵ نماینده، امضای خود را برای حراج تاریخ پس گرفتند

چهار نماینده حامی طرح «استفاده بهینه از اشیای باستانی و گنج‌ها» (به‌دنبال یکی دیگر از نمایندگان که پیش‌تر برای پس‌گرفتن امضای خود اعلام آمادگی کرده بود) امضای خود را پس گرفتند. ذبیح‌الله اعظمی ساردویی، نماینده مردم جیرفت و عنبرآباد، مجتبی توانگر نماینده مردم تهران، عباس جهانگیرزاده، نماینده مردم پارس آباد و بیله‌سوار در استان اردبیل و محمدمهدی فروردین، نماینده مردم شهرستان‌های فیروزآباد، فراشیند و قیر و کارزین در استان فارس در نامه‌ای به رئیس‌مجلس، امضای خود را پس گرفتند. آنها در این نامه یکی از نمایندگان مجلس را ارائه‌کننده این طرح دانسته و عنوان کرده‌اند که طرح مطرح شده دارای اثرات بسیار مخرب بر میراث فرهنگی کشور است. آنها نوشته‌اند: «بخصوص در زمینه گسترش حفاری غیرمجاز، قاچاق و غارت اشیای باستانی و تاریخی اثرات جبران‌ناپذیری به‌دنبال خواهد داشت.» نویسندگان این نامه طرح را ناقض اصل ۸۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی و کنوانسیون‌های بین‌المللی دانسته و نوشته‌اند: «در نتیجه این طرح نه تنها آثار و اشیای تاریخی حفظ نمی‌شود، بلکه خبانتی در حق نسل‌های آینده و میراث تاریخی ارزشمند کشور است. بنابراین اینچنان‌ها که قبلا این طرح را امضا کرده‌ایم اما پس از بررسی‌های دقیق و کارشناسی بر مضرات آن واقف (شدیم) و لذا امضای خود را پس گرفته و از این طرح حمایت نمی‌کنیم.» آنها در نهایت خواسته‌اند هم اسم‌شان (به‌عنوان امضا کننده طرح) از سامانه مجلس حذف شود و هم یادآور شده‌اند که انتظار دارند طرح از دستور کار مجلس خارج شود.

پیش از این نیز «سیدعلی یزدی‌خواه» دیگر نماینده مجلس نیز اعلام کرده بود با توجه به موضوعات مطرح‌شده در رسانه‌ها و نیز توضیحات کارشناسی مدیران وزارت میراث‌فرهنگی، این آمادگی را دارم تا امضای خود را از این طرح پس بگیرم.

۴۰ نماینده همچنان حامی این طرح هستند. آنها در این طرح، اشیای باستانی و عتیقه‌را همان اشیایی دانسته‌اند که یکصد سال بیشتر قدمت دارند ولی در این طرح اشیای زیر صد سال قدمت نیز مدنظر قرار گرفته است. در این طرح همچنان کاوش و حفاری بدون مجوز ممنوع و مطابق قانون مستحق مجازات خواهد بود. در ماده ۳ این طرح اعلام شده وزارت میراث فرهنگی موظف است به دارندگان مدرک مرتبط با باستان شناسی و تاریخ در سطح فوق‌لیسانس پس از پرگزاری کمیته مرتبط، مجوز کاوش دهد. غیر از آن، هر کسی که مدرک مرتبط ندارد اما دوره کوتاه‌مدت کاوش و حفاری باستان‌شناسی با روش علمی را که مور تأیید وزارت متبوعه باشد، بگذراند می‌تواند روند دریافت مجوز کاوش را طی کند.

این ماده از طرح جزو موادی است که باستان‌شناسان به‌شدت با آن در فضای مجازی مخالفت کرده‌اند چون در این صورت هر کسی می‌تواند با گذراندن یک دوره کوتاه در هر بخش

۱۳

و تپه باستانی کاوش کند. این در حالی است که باستان‌شناسان برای حفاری، دوره‌های طولانی مدت و تخصصی می‌گذرانند و این اقدام در واقع یک کار تخصصی است نه سطحی که بتوان آن را با یک دوره کوتاه شناخت. البته در ماده دیگری به این موضوع اشاره شده که تخریب یا تضییع میراث ملی یا کاوش غیراصولی بر عهده دارندگان پروانه کاوش است و باید جبران کند اما اعلام نشده که چگونه امکان جبران تخریب یک اثر تاریخی وجود دارد.

همچنین در ماده دیگری از این طرح آمده که اگر شنی کشف شود مسئول فنی موظف است آن را در سامانه راه‌اندازی شده به این منظور، ثبت کند و هر زمان که کارشناسان وزارت میراث فرهنگی خواستند از آن بازدید کنند. همچنین یک ماه پس از ثبت شیء، وکیل قانونی او باید شیء کشف شده را به انبار وزارت تحویل دهد تا نسبت به قیمت‌گذاری آن اقدام شود.

اما اگر این ثبت به‌صورت صحیح انجام نگرفت مجازات در نظر گرفته می‌شود. وزارت میراث فرهنگی هم باید تا ۶ ماه دیگر سامانه آثار باستانی را راه‌اندازی کند.

همچنین عنوان شده است: «اگر ثبت‌کننده شیء، تمایلی به خرید نداشت پس از ۷ ماه هر ایرانی عضو سامانه می‌تواند آن را بخرد، خارجی‌ها نیز پس از یک سال که عضو سامانه شدند می‌توانند آن را خریداری کنند!» این طرح دقیقاً به معنی حراج آثار تاریخی است و کسانی که قادر باشند به‌راحتی می‌توانند آثار را خریداری کرده و به خارج از کشور ببرند!

در این میان اگر شیء منحصر به فردی بود مانند منشور کوروش یا الماس دریای نور، دولت باید آن را خریداری کند. همچنین قبل از این خرید و فروش‌ها، کسی حق ندارد تصاویر یا اطلاعاتی از آن اشیا را در معرض دید و فروش بگذارد. این اشیا بیمه شده و در انبار وزارت خواهد ماند.

این طرح به واکنش تند جامعه باستان‌شناسان، افکارعمومی و رسانه‌ها منجر شد.

ایرنا - «حسن اکبری» معاون محیط زیست طبیعی و تنوع زیستی سازمان حفاظت محیط‌زیست کشور بر ضرورت بهبود ارتقای شاخص‌ها و ظرفیت‌های زیست‌محیطی منطقه حفاظت شده پلنگ دره قم تأکید کرد.

ایستا - «سیدمحمد مهدی میرزایی قمی» مدیرعامل شرکت کنترل کیفیت هوا گفت: توانایی تعیین کانون‌های ریزگرد و پیش‌بینی توده‌های ریزگرد و غلظت ذرات معلق حاصل از آنها در هوای شهر تهران را داریم و ورود اولین توده‌های ریزگرد از سوی مرزهای غربی کشور را شناسایی کردیم.
مهر - «مصطفی مرزبان» مدیر کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان مرکزی گفت: با جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز و تشکیل پرونده ۲۰ اثر منقول، غیرمنقول، ناملموس و طبیعی از استان مرکزی به ثبت ملی رسیده است.

مهر - «زهره موسوی» معاون محیط طبیعی و تنوع زیستی اداره کل حفاظت محیط زیست استان مرکزی گفت: تالاب میقان سالانه میزبان ۲۰ هزار پرندۀ مهاجر در ۵۳ گونه زیستی است.
ایرنا - «مهدی ایزدی» سرپرست اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی مازندران از برنامه‌ریزی برای برگزاری ۲۸ برنامه مرتبط با موزه‌ها و بافت‌ها و اماکن تاریخی مازندران در هفته میراث فرهنگی خبر داد که یکی از آنها رونمایی از اسناد تاریخی و دستنوشته‌های نیما یوشیج در زادگاهش

روستای «پوش» شهرستان نور است.

ایستا - «پرویز قندالی نژاد» مدیر باغ وحش ارم ضمن اشاره به آخرین وضعیت «بریو» -بربرن- در این باغ وحش گفت: این ببر «بنگل» است که نژاد خیلی خوبی محسوب می‌شود بنابراین باید یک ماده ببر مناسب برای آن بیآوریم.

مهر - «علیرضا زاکانی» شهردار تهران با مدیرعامل شرکت توسعه گردشگری ایران دیدار و گفت‌وگو کرد و قول مساعد برای بهسازی و بازسازی هتل لاله تهران داد.

ایستا - «صادق ضیاییان» رئیس مرکز ملی پیش‌بینی و مدیریت بحران مخاطرات وضع هوا از وقوع رعد و برق و وزش باد شدید و انتقال توده گرد و خاک تشکیل شده روی عراق و سوریه به ایران خبر داد.

ایستا - «اعلم سمعی» کارشناس گردشگری گفت: زمانی که بدون آمادگی زیرساخت‌های فرهنگی، مقاصد گردشگری معرفی شود، با تخریب مقاصد یا فرهنگ میزبان که حاصل معرفی بدون زیرساخت است، روبه‌رو خواهیم شد.

گیلان توسط افراد غیربومی هستیم که این پدیده علاوه بر اینکه منجر به تغییر کاربری اراضی کشاورزی، باغات و اراضی مرغوب و حاصلخیز استان می‌شود، به طور حتم تبعات اجتماعی و فرهنگی را

نیز به دنبال خواهد داشت.
زمانی با بیان اینکه هدف اغلب متقاضیان خرید زمین در گیلان، ساخت و ساز ویلاست تا آن را به عنوان خانه دوم و سکونتگاه موقت یا سکونتگاه دائمی لحاظ کنند، می‌افزاید: به دلیل تراکم جمعیت در استان، هرگونه افزایش جمعیت بدون برنامه‌ریزی دقیق و آمایش سرزمین منجر به تغییر کاربری و تخریب محیط زیست خواهد شد.

وی با اشاره به تحقیقات میدانی از حضور مهاجران در استان گیلان که با کمک سازمان‌های مردمی و توسط پژوهشکده گیلان شناسی دانشگاه گیلان انجام شده است، می‌گوید: این پژوهش‌ها حاکی از آن است که وضعیت گیلان از نظر فروش زمین به افراد غیربومی در حالت هشدار قرار گرفته است، چرا که مشخص شده است مالکان ۲۱ درصد از اراضی ۵ روستای یک شهرستان در شرق گیلان، غیربومی و از سایر استان‌های کشور هستند. همچنین در پژوهش از ۸ روستای یک شهرستان در غرب این استان نیز مشخص شده است که ۳۱ درصد اراضی آن در اختیار افراد غیربومی قرار گرفته است.

زمانی با بیان اینکه در چند سال اخیر گیلان جزو چند استان اول مهاجرپذیر شناخته شده، تصریح می‌کند: با توجه به فراهم نبودن زیرساخت‌های اصلی از جمله تصفیه فاضلاب، افزایش سرانه تولید زیاله با میزان ۲ هزار تا ۲ هزار و ۵۰۰ تن در روز، همچنین وجود معضلاتی نظیر عدم مدیریت صحیح پسماندها و مراکز دفنی بحرانی مثل سراوان (در شهرستان رشت) که روزانه ۶ لیتر بر ثانیه شیرابه تولید و وارد رودخانه‌ها و از جمله تالاب انزلی می‌کنند، هرگونه

به مرور فرهنگ ما را هم تحت تأثیر قرار می‌دهد.

تشدید مشکلات زیست محیطی و افزایش مهاجرت

«رضا زمانی»، سرپرست محیط زیست گیلان نیز درباره مهاجرت مردم به این استان به دلایل آب و هوایی و محیط زیستی به «ایران» می‌گوید: آماری از میزان ورودی مهاجران به استان گیلان در اختیار محیط زیست گیلان قرار ندارد؛ اما به تبع آن ورودی‌ها به استان بیشتر خواهد شد.وی با اشاره به اینکه گیلان نیز دچار این ریزگردها شده و در خط مقدم ریزگردهای شمالی و حوزه قفقاز قرار دارد، می‌افزاید: گیلان ۰۹ درصد از مساحت کل کشور را دربر گرفته و با اینکه جزو استان‌های کوچک کشور است، یکی از پرتراکم‌ترین استان‌های کشور محسوب می‌شود. به طوری که سومین استان پرتراکم کشور با تراکم ۱۷۷ نفر در هر کیلومتر مربع است.

این مقام مسئول ادامه می‌دهد: با توجه به اینکه ۲۴ درصد استان گیلان را جلگه تشکیل داده و مابقی کوهپایه و کوهستان است و بخش اعظم جمعیت این استان در جلگه سکونت دارند، لذا فشار مضاعفی به جلگه وارد می‌شود. به همین دلیل هرگونه افزایش جمعیت ناشی از مهاجرت باعث فشار بیشتر به طبیعت، افزایش پسماند، فاضلاب و مخاطرات زیست محیطی خواهد شد. همان‌طور که در ایام گردشگری از جمله نوروز امسال که حدود ۶.۵ میلیون گردشگر و مسافر وارد استان شد، تولید پسماند و تخریب محیط زیست افزایش یافت.

وی در خصوص وضعیت حاشیه‌نشینی در استان گیلان می‌گوید: در خصوص حاشیه‌نشینی در استان آماری نداریم؛ اما شاهد افزایش تقاضا برای خرید زمین و تغییر کاربری زمین در مناطق مختلف

